

Kommunstyrelsen
Katrin Fardish
Epost: Katrin.fardish@vasteras.se

Socialdepartementet

Yttrande Remiss - En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

Västerås stad har fått möjligheten att yttra sig över betänkandet SOU 2022:70 En uppväxt fri från våld- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn.

Syftet med den nationella strategin är att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Strategin omfattar alla olika former av våld som barn kan utsättas för, oavsett var våldet utövas eller av vem. Strategin slår fast en övergripande målsättning samt fem långsiktiga mål som anger riktningen för arbetet under den närmaste tioårsperioden. Förslag lämnas också till en organisation för genomförande, kunskapsutveckling och uppföljning. Inom strategins fem långsiktiga mål ringas också ett antal övergripande insatsområden där det bedöms som särskilt angeläget att åstadkomma en förändring. Kopplat till dessa insatsområden görs 23 bedömningar och lämnas 59 förslag till åtgärder som anses bör genomföras för att driva utvecklingen framåt.

Sammantaget är strategin och den tillhörande handlingsplanen en ambitionshöjning som innebär en kraftfull förstärkning av arbetet mot våld mot barn. Samtliga förslag som lämnas tar sin utgångspunkt i synpunkter från barn och barnets rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Utifrån Agenda 2030 och dess 17 globala hållbarhetsmål är det framför allt mål 16 som handlar om att främja fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen som Västerås stads yttrande utgår ifrån. I delmål 16.1 och 16.A riktar sig specifik mot våld och våld mot barn. Även mål 5 Jämställdhet och mål 4 God utbildning för alla benämner förebyggandet och bekämpandet av våld. Delmål 5.2 i jämställdhetsmålet anger bland annat avskaffandet av all form av våld inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering mot flickor. Delmål 5.3 anger bland annat avskaffande av sedvänjor såsom barnäktenskap och könsstympning hos flickor. Mål 4 God utbildning för alla anger exempelvis delmål 4.7 att alla studerande ska få de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utbildning genom bland annat mänskliga rättigheter och främjande av en kultur av fred och icke-våld.

Västerås stads synpunkter

Västerås stad håller med om att strategin genom de fem målen, fått med de rättigheter barn har samt ringat in de utmaningar och utvecklingsområden som identifierats i utredningen. Det är också positivt att det tydliggörs att målen i sig inte är tillräckliga för att utföra arbetet utan det kommer att krävas viktiga komponenter såsom samverkan flera aktörer emellan och rätt förutsättningar och resurser. Strategin ringar vidare in att alla samhällsinstanser måste sluta upp och ta gemensamt ansvar för att förebygga och upptäcka våldet. Det är bra att den belyser att det finns brister och förbättringsbehov kopplat till hur vuxna hanterar kännedom om barns våldsutsatthet. Det är också positivt att den belyser att barn måste få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till, men att detta inte alltid sker idag bland annat på grund av långa vårdköer.

Nedan följer synpunkter som Västerås stad särskilt vill ska beaktas i betänkandet.

Synpunkter kopplat till de olika förslagen

Lagförslaget om vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn innefattar bland annat kommunövergripande kartläggning. Lagen syftar till att säkerställa att kommunernas åtgärder baseras på kunskapsunderlag. Detta för att bland annat säkerställa varje barns rätt till bland annat skydd från våld enligt FN:s konvention om barnets rättigheter.

Den nya lagen Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som träder i kraft 1 juli 2023, anger hur kommunerna ska jobba förebyggande (det vill säga kartlägga, analysera, åtgärda, följa upp), men det står inte vilken brottslighet eller vad vi ska fokusera på; i kartläggningen ingår att kartlägga "brottslighetens art, omfattning och konsekvenser" inom kommunens geografiska område. Det finns inte angivet några särskilda brottstyper som ska, eller inte ska, tas med, inte heller att barnperspektivet är särskilt viktigt. Så som lagen är formulerad kan kommunerna ta med barns våldsutsatthet i kartläggningen, analysen och åtgärdsplaneringen, men det är inget krav. Ovan beskrivna lagförslag om vissa bestämmelser om kommuners ansvar för att förebygga och bekämpa våld mot barn, pekar ut det faktiska ansvaret och skulle därmed kunna förstärka arbetet som lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete beskriver.

Länsstyrelserna ska vara ett stöd för kommunerna och i förslaget anges det att de ska ta fram och genomföra regionala sektorsövergripande strategier och handlingsplaner.

Västerås stad anser att det redan idag är en utmaning för medarbetarna att förhålla sig till styrkedjan och på förvaltningarna finns det synpunkter om att det är för många styrsignaler att förhålla sig till vilket gör det svårt att förstå

den röda tråden från regeringen ner till länsstyrelsen, kommunen, förvaltningen, verksamheten och enskild medarbetare. Därför finns det en farhåga om att ännu fler dokument ska leda till ytterligare beslutsunderlag som riskerar att försvåra snarare än förtydliga redan av vad som upplevs otydligt för medarbetarna i staden. Kartläggningar är väldigt bra när det syftar till att få en lägesbild och ett kunskapsbaserat beslutsunderlag. Men för att vinna tid och få en kvalitetssäkring åläggs de oftast på upphandlade konsulter eller universitet. Detta är mycket kostsamt och de medlen skulle till fördel i stället kunna användas till att förstärka de som redan finns i verksamheterna. Det kan exempelvis vara att systematiskt fråga om våld i fler verksamheter som möter och arbetar med barn, systematisera uttag av statistik gällande barns våldsutsatthet och samla det till en aggregerad kommunnivå för att få en lägesbild. På så sätt kan vi förstärka kommunernas självstyre och tar vara på den kompetens som oftast finns inom verksamheterna.

Utsattheten för våld bland barn som befinner sig i vårdnadstvist beskrivs även i Jämställdhetsmyndighetens rapport Uppgifter om våld är inget undantag från 2022. I den kartläggning som myndigheten gjort avseende 198 vårdnadsmål i domstol framkom uppgifter om våld eller andra övergrepp mot barn i 67 procent av målen. Därför anser Västerås stad att förslaget om att utbilda och ställa krav på domstolsväsendet vad gäller kompetens om våld hos barn är väldigt angeläget. Det skulle dock också behövas ett förtydligande i strategin att kommunerna behöver säkerställa att de arbetar utifrån ett barnrättsperspektiv vad gäller våldsutsatta föräldrar inom socialtjänstens verksamheter, såsom exempelvis familjerättens samarbetsamtal och utredningar för vård, boende och umgänge. Samarbetssamtalen är frivilliga och journalanteckningar förs ej. Enligt ROKS rapport från 2016, Våld och vårdnad premieras samarbete och det är inte alltför sällan som våldsutsatta kvinnor lägger sig platta i vårdnadstvister. Med andra ord behöver våldsutsatta kvinnors rättssäkerhet tas om hand utan att det ska behöva vara till nackdel för barnets behov av stöd och skydd i, under och efter en separation mellan föräldrarna. Det vill säga att barnets bästa inte likställs med en våldsutsatt kvinnas förmåga eller vilja att samarbeta med våldsutövaren. Denna perspektivträngsel, det vill säga barnets bästa kontra den våldsutsatta kvinnans bästa behöver kommunerna hjälp med att sammanfoga så att inte bådas bästa konkurrerar med varandra och dessutom ha sin grund i den forskning som finns kring barns umgänge med våldsutövande förälder.

Förslagen till förändringarna i Socialtjänstlagen (2001:453) är väldigt bra förslag och ligger i linje med barnkonventionen.

Kravet om samverkan mellan polis, åklagare, hälso- och sjukvård och socialtjänst i brottmålsärenden är också väldigt angeläget för att försäkra barns rätt till skydd, stöd och behandling. Där anser dock Västerås stad att skolan är en viktig aktör som bör finnas med i kravet om samverkan.

I Jämställdhetsmyndighetens rapport kring bortförda barn och unga till utlandet framhålls det en hel del brister vad gäller att skydda barnen. Syftet med bortförande kan vara en eller flera av dessa: undkomma

myndighetsbeslut/ myndighetsinblandning i familjen, barnäktenskap, tvångsäktenskap, uppfostringsresa (kriminalitet/destruktivitet), uppostringsresa (undvika "försvenskning"), egenmäktighet med barn ex. vårdnadstvist, delta i terrororganisation eller könsstympning. Rapporten ger flera förslag på förbättringar såsom att utöka och systematisera skolans information till elever och skolpersonal kring bortföranden och utveckla och förbättra socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar. En annan viktig del är att kontinuerligt kartlägga omfattningen av förekomsten av bortföranden för att förhindra att fler förs bort.

I Västerås stad uppmärksammas bortförande av barn i skolan och inom Barn- och utbildningsförvaltningen på olika sätt. Information om elever som blir bortförda mot sin vilja läggs ut på stadens interna sida där alla skolor kan ta del av information och material som de kan använda i sitt arbete. Informationen läggs ut innan varje sommarlov och vinterlov samt efter varje sommarlov och vinterlov. Grundskolan har en skolnärvaroplan där det finns en checklista för rektorer vid aktivt eftersökande av elev. Inom grundskolan finns även en enhet som är ansvarig för skolpliktbevakning. Där förs det statistik kring vilka barn som saknas och samverkan finns med andra myndigheter såsom Försäkringskassan och Skatteverket. Centrala elevhälsan har ett så kallat Närvaroteam som samverkar i frågan tillsammans med stadens samordnare mot hedersrelaterat våld och förtryck.

När det gäller förskolan finns det inte några skyldigheter för förskolorna att kontakta vårdnadshavare om barnet inte kommer till verksamheten som planerat. Däremot görs orosanmälan till Socialtjänsten om exempelvis om föräldrar inte berättar att de ska flytta utomlands och försvinner med barnet från en till en annan dag.

Gymnasiet har en framtagen arbetsgång för uppföljning av frånvaro och främjande av närvaro.

Västerås stad har nyligen fattat beslut om att i utvalda politiskt prioriterade stadsdelar arbeta uppsökande med familjer vars barn inte går i förskolan. Utifrån ovan beskrivna saknar *Västerås stad ett tydligt förslag på förbättring och krav på kommunerna att arbeta med bortförda barn.*

Synpunkter utifrån de statliga stadsbidragen

Till nya förslag är det givet att det kommer att bli en merkostnad för kommunerna. Därför anser Västerås stad att det är välkommet med statliga bidrag för att kunna uppnå strategin. Frågan är om de bidragen kommer räcka till? Utifrån de erfarenheter Västerås stad har med statliga bidrag, framför allt tidigare utvecklingsmedel för arbetet mot våld i nära relation, vill vi understryka vikten av att utbetalning av medel behöver tidsmässigt vara i samklang med nyttjandet av det. Det vill säga, för att kommunerna ska kunna planera för ett långsiktigt strategiskt arbete som gör skillnad för Västerås stads barn, behöver vi få tid för att kunna planera och genomföra tilltänkta insatser.

Synpunkter om Folkhälsomyndighetens ansvar

Det finns vetenskapligt stöd om att våld mot barn är ett allvarligt folkhälsoproblem. På så sätt anser Västerås stad att det är rimligt att föreslå Folkhälsomyndigheten som ansvarande myndighet att se till att strategins efterlevs. Det finns dock andra folkhälsoproblem såsom mäns våld mot kvinnor som vars efterlevnad av strategi inte åligger Folkhälsomyndigheten, utan Jämställdhetsmyndigheten. Folkhälsomyndigheten saknar nationell information om förekomst av våld mot barn. Västerås stad ställer sig därför frågande varför Folkhälsomyndigheten anses vara den myndighet som ska se till att strategin följs och inte annan myndighet som exempelvis Barnombudsmannen som har ett tydligt uppdrag vad gäller att tillgodose barn och ungas rättigheter i samhället och dessutom har flerårig erfarenhet av barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.

Slutsatser

Sammantaget så ställer sig Västerås stad väldigt positivt till en särskild strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Strategin är gedigen och mycket uttömmande vad gäller viktiga delar såsom barns utsatthet i vårdnadstvister, skyddande boenden och våldsutsatthet i skolmiljö. Västerås stad ställer sig också positiv till att IVO (Inspektionen för vård och omsorg) får i uppdrag att granska hälso- och sjukvårdens efterlevnad av strategin. Vi tror att en granskning medför större dignitet i strategin för att kvalitetssäkra varje enskilds beslutsfattarens arbete vad gäller att upptäcka och stoppa våld mot barn.

Utifrån ett jämlikhets- barnrätts- och kvalitetssäkringsperspektiv ställer sig också Västerås stad positiva till förslaget om införandet av Barnahus i hela Sverige.

Västerås stad tycker också det är väldigt positivt att strategins framtagande föregår med gott exempel för kommunen genom att utgå från aktuella forskningsrapporter på vilka som är samhällets utmaningar och även grundar sig på barns egna röster.

Det som är den stora utmaningen med strategin och lagförslagen, är utmaningar inom Socialtjänsten och skolan. Vi vet att Västerås stads socialtjänst, så väl som de flesta socialtjänster runt om i Sverige lider av hög personalomsättning. Detta är en problematik som inte går att lösa genom denna strategi och de tillkommande lagförslagen. Personalomsättningen som grundar sig i bland annat hög arbetsbelastning och stora dokumentationskrav är viktiga delar som kommer finnas kvar trots strategi och lagförslag. En strategi och lagförslag som med all rätt tar stor hänsyn till vilken den är till för, det vill säga barnen, men inte till den stora personalresursproblematik som finns inom socialtjänster runt om i Sverige, tenderar med stor sannolikhet att kvarstå. Med andra ord behöver de som har ett stort ansvar för Västerås stads barn och ungdomars skydd, säkerhet och framtidstro rätt

förutsättningar, bortom strategier och lagförslag för att ge rätt stöd och hjälp för dessa barn.

Även skolorna vittnar om besparingar och därmed nedskärningar på personal på grund av indragna statliga medel samt besparingskrav. Med andra ord är svårigheten att efterfölja en väldigt bra skriven strategi med kvalitet en stor utmaning för personal som möter dessa barn.

Gällande genomförandet är det bra att Folkhälsomyndigheten, länsstyrelserna, Skolverket, Socialstyrelsen med flera ska ge stöd för genomförandet samt ges specifika uppdrag i strategin. Det är viktigt att poängtera att resurser är minst lika viktigt vad gäller kartläggningar, handlingsplaner och kunskapshöjande insatser.

Ytterligare stadsbidrag ska ges, men frågan är om de täcker behoven? Vidare önskar Västerås stad att de statliga medel som tillkommer ska vara tydliga, riktade och ställa krav på god återrapportering för att säkerställa att de kommer till väl nytta för att förebygga och bekämpa våld och förtryck för Västerås stads barn och ungdomar.